

δ. Η οργάνωση του Βουλγαρικού Κράτους

Η δομή του Βουλγαρικού κράτους ως τον 9ο αι. χαρακτηρίζεται από τη διαφορετική συμμετοχή στη διακυβέρνηση της χώρας των δύο φυλετικών στοιχείων που συνέθεταν τον πληθυσμό του, δηλαδή των Πρωτοβουλγάρων και των σλαβικών φυλών, που είχαν εγκατασταθεί στην επικράτειά του και είχαν οργανωθεί σε σκλαβηνίες. Ο **χάνος*** και η πρωτοβουλγαρική αριστοκρατία καθόριζαν την κρατική πολιτική, ενώ οι αρχηγοί των σκλαβηνιών διατηρούσαν στις περιοχές τους μια ορισμένη αυτονομία και συμμετείχαν ως ένα βαθμό μόνο στη διοίκη-

ση. Υπήρχε, με άλλα λόγια, μια δυαρχία που αντιστοιχούσε στον εθνικό-φυλετικό διϋισμό της χώρας.

Στη διάρκεια όμως του 9ου αι. ενισχύθηκε η κεντρική εξουσία, ενώ σταδιακά υποχώρησε η δύναμη των αρχηγών των σλαβικών φυλών. Από την άλλη πλευρά η αριθμητική υπεροχή των Σλάβων είχε ως αποτέλεσμα τον εκσλαβισμό των Βουλγάρων. Έτσι, οι Σλάβοι υποτάχθηκαν πολιτικά στην πρωτοβουλγαρική αριστοκρατία, αλλά αφομοίωσαν εθνολογικά τους συννικητές καταγωγής Βουλγάρους.

Ερωτήσεις

- 1. Ποιο ήταν το μεγαλύτερο εσωτερικό πρόβλημα που αντιμετώπιζε το Πρώτο Βουλγαρικό Κράτος; Πότε και πώς λύθηκε το πρόβλημα αυτό;**
- 2. Εκτός από τον πόλεμο και την επίσημη διπλωματία, με ποιους άλλους τρόπους ασκούσε το Βυζαντινό κράτος την εξωτερική πολιτική του; Συμβουλευτείτε το σχετικό παράθεμα.**

---

8. Το Φραγκικό Κράτος υπό τις δυναστείες των Μεροβιγγείων και των Καρολιδών

α. Η εποχή των Μεροβιγγείων και η κρίση του Φραγκικού κράτους

Το σημαντικότερο "βαρβαρικό" κράτος της Δυτικής Ευρώπης ήταν το εκχριστιανισμένο Βασίλειο των Φράγκων, που ίδρυσε ο Χλωδοβίκος, ο γενάρχης της δυναστείας των Μεροβιγγείων (τέλος 5ου-αρχές 6ου αι.). Στα χρόνια των διαδόχων του ξέσπασαν εμφύλιοι πόλεμοι, με αποτέλεσμα το Φραγκικό Κράτος να διασπαστεί. Η κρίση επηρέασε συνολικά τον

πολιτισμό των Φράγκων, ιδιαίτερα όμως την οικονομία τους, με την υποχώρηση του εμπορίου και της βιοτεχνίας, την εγκατάλειψη του οδικού δικτύου και την παρακμή των πόλεων. Έτσι, στα τέλη του 7ου και στις αρχές του 8ου αι. το πολιτικό σύστημα που εγκαθίδρυσαν οι Μεροβιγγεοί οδήγησε στην αποδυνάμωση του θεσμού της βασιλείας και στην ανάδειξη περιφερειακών πολιτικών δυνάμεων. Μία από αυτές ήταν και η εκκλησία.

β. Οι Καρολίδες και η ακμή της φραγκικής δύναμης

Στο Φραγκικό κράτος ιδιαίτερα σημαντικό ήταν το αξίωμα του **αυλάρχη*** (majordomus), το οποίο απέκτησε νέο κύρος, όταν ο αυλάρχης Κάρολος Μαρτέλος αναχαίτισε την προέλαση των Αράβων στο Πουατιέ της Γαλλίας (732). Ο Κάρολος Μαρτέλος, γόνος μιας ισχυρής αριστοκρατικής οικογένειας, υπήρξε ο ιδρυτής μιας νέας δυναστείας, της δυναστείας των Καρολιδών, που διαδέχθηκε τους Μεροβίγγειους υπό τις εξής συνθήκες: Ο πάπας, απειλούμενος από τους Λογγοβάρδους που ετοιμάζονταν να βαδίσουν κατά της Ρώμης, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το Βυζάντιο και να προσεταιριστεί τους Φράγκους, στέφοντας το γιο του Καρόλου Μαρτέλου Πιπίνο **ελέω Θεού βασιλέα*** των Φράγκων (754). Η παπική ευλογία προσέδωσε στη φραγκική βασιλεία μεγάλο ηθικό κύρος και με τη στέψη αυτή επικράτησε στην Ευρώπη η αντίληψη της ελέω Θεού βασιλείας.

Ο Πιπίνος Α', ως αντάλλαγμα, δώρισε στην Αγία Έδρα την περιοχή από τη Ραβέννα μέχρι τη Ρώμη, η οποία κατέστη ο πυρήνας του Παπικού Κράτους. Ο Πιπίνος και οι γιοι του ονομάστηκαν πατρικίοι των Ρωμαίων, τίτλος που συνεπαγόταν την υποχρέωση του βασιλικού οίκου να προστατεύει τη Ρώμη. Έτσι, ο παπισμός συνδέθηκε στενά με το Βασίλειο των Φράγκων, ενώ το χάσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης, που είχε αρχίσει να ανοίγει όταν κηρύχθηκε η εικονομαχία, έγινε τώρα πολύ βαθύ.

Όταν πέθανε ο Πιπίνος, το Φραγκικό Βασίλειο περιλάμβανε τη σημερινή Γαλλία και ένα μέρος της σημερινής Γερμανίας. Ο διάδοχός του Κάρολος ο Μέγας (Καρλομάγνος) κατέκτησε πολλά εδάφη και επεξέτεινε σημαντικά την επικράτειά του.

Για να ενισχύσει την εσωτερική οργάνωση του κράτους του ο Κάρολος πήρε τα ακόλουθα μέτρα:

1. Διαιρέσε τη φραγκική επικράτεια σε 200 περίπου κομητείες. Οι κόμητες ασκούσαν, με τη βοήθεια των επισκόπων τη στρατιωτική και πολιτική διοίκηση, και συγχρόνως ήταν δικαστές και φοροεισπράκτορες.

2. Καθιέρωσε το θεσμό των βασιλικών απεσταλμένων, οι οποίοι θα επέβλεπαν την εφαρμογή των νόμων και των διαταγμάτων που εξέδιδε.

3. Προχώρησε σε εκκλησιαστική μεταρρύθμιση που συμπλήρωσε τη διοικητική μεταρρύθμιση. Η Εκκλησία απετέλεσε από τότε παράγοντα συνοχής και ενότητας.

γ. Το πρόβλημα των δύο αυτοκρατοριών

Η ανάμειξη του Καρόλου στα πράγματα της Ιταλίας χρονολογείται από το 774, όταν εκείνος κατέλυσε το κράτος των Λογγοβάρδων. Με την επιτυχία αυτή το Φραγκικό Κράτος ισχυροποιήθηκε, υποσκελίζοντας τα παλαιότερα γερμανικά βασίλεια, και η εξουσία του Καρόλου αναβαθμίστηκε: έγινε μια ισχυρή βασιλεία, που εξουσίαζε ένα κράτος με πολλούς λαούς.

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία επιδίωξε αρχικά να προσεγγίσει διπλωματικά το νέο αντίπαλό της. Το 781 τελέστηκαν με κάθε επισημότητα οι αρραβώνες του Κωνσταντίνου ΣΤ' με τη Ροτρούδη, κόρη του Καρόλου. Αλλά οι σχέσεις των δύο κρατών οδηγήθηκαν σε ρήξη και το συνοικέσιο τελικά ακυρώθηκε. Αργότερα, εσωτερικές διαμάχες ανάγκασαν τον πάπα Λέ-

Ο Άγιος Πέτρος παραδίδει στον πάπα Λέοντα Γ' το μανδύα (pallium) και στο βασιλέα (rex) Καρλομάγνο μια σημαία. (Μωσαϊκό στο Ανάκτορο του Λατερανού, χρονολογούμενο πριν από τις 25 Δεκεμβρίου του 800).

Η στέψη του Καρλομάγνου από τη σκοπιά των Φράγκων

Επειδή δεν υπήρχε πια αυτοκράτορας στο έθνος των Ελλήνων και η αυτοκρατορική εξουσία βρισκόταν στα χέρια μιας γυναίκας, φάνηκε σωστό στον ίδιο τον πάπα Λέοντα και σ' όλους τους άγιους πατέρες που πήραν μέρος στη σύνοδο να δώσουν τον τίτλο του αυτοκράτορα στο βασιλιά των Φράγκων Κάρολο, που έχει στην κυριαρχία του την πόλη της Ρώμης, όπου συνήθιζαν πάντα να εδρεύουν οι καίσαρες, και τις άλλες πόλεις της Ιταλίας, της Γαλλίας και της Γερμανίας. Επειδή λοιπόν ο παντοδύναμος Θεός ευδόκησε να περάσουν όλες αυτές οι χώρες στην κυριαρχία του Καρόλου, οι κληρικοί της Συνόδου σκέφθηκαν ότι, σύμφωνα με το θέλημα του Θεού και το αίτημα όλων των Χριστιανών, εκείνος θα έπρεπε να έχει και τον τίτλο του αυτοκράτορα. Ο Κάρολος δεν ήθελε να εναντιωθεί σ' αυτό το θέλημα και, υποτασσόμενος ταπεινά στο Θεό, καθώς και στην επιθυμία που εκφράστηκε από όλο το χριστιανικό κόσμο, δέχθηκε τη χειροτονία του από τον πάπα Λέοντα και, μαζί μ' αυτή, τον τίτλο του αυτοκράτορα.

Από τα Χρονικά του Lorsch (*Annales Laureshamenses*), *Monumenta Germaniae Historica*, τόμ. I, 37, μετ. Λ. Τσακσίρας, στο: Λ. Τσακσίρας-Ζ. Ορφανουδάκης-Μ. Θεοχάρη, *Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1999, 183.

Η στέψη του Καρλομάγνου από τη σκοπιά των Βυζαντινών

Αυτό το χρόνο (800), στις 25 Δεκεμβρίου, ο ρήγας των Φράγκων Κάρολος στέφθηκε (αυτοκράτορας) από τον πάπα Λέοντα. Και ενώ σκόπευε να επιτεθεί με στόλο στη Σικελία, άλλαξε γνώμη και αποφάσισε να ζητήσει σε γάμο την αυτοκράτειρα Ειρήνη. Για το σκοπό αυτό έστειλε τον επόμενο χρόνο πρεσβευτές στο Βυζάντιο

Κι έφτασαν οι απεσταλμένοι του Καρόλου και του πάπα Λέοντος (στην Πόλη), ζητώντας από την Ειρήνη να παντρευτεί τον Κάρολο και έτσι να ενωθεί η Ανατολή με τη Δύση. Κι εκείνη θα δεχόταν αν δεν την εμπόδιζε ο Αέτιος, που είχε μεγάλη δύναμη και σκόπευε να κάνει αυτοκράτορα τον αδελφό του. Τον επόμενο χρόνο (802), τον Οκτώβριο, ο Νικηφόρος, πατρίκιος και γενικός λογοθέτης, έγινε αυτοκράτορας διώχνοντας την αυγούστα Ειρήνη.

Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, έκδ. C. de Boor, τόμ. 1, Λειψία 1883, 475-476.

οντα Γ' να ζητήσει τη βοήθεια του Καρόλου, υποσχόμενος να τον στέψει αυτοκράτορα. Ο φράγκος βασιλιάς αποδέχθηκε την πρόταση.

Την ημέρα των Χριστουγέννων του έτους 800, στην εκκλησία του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη, ο Κάρολος στέφθηκε, σύμφωνα με το βυζαντινό τυπικό, **Μέγας και ειρηνοποιός αυτοκράτωρ, κυβερνήτης του Ρωμαϊκού Κράτους**, υπό τις επευφημίες του λαού και του κλήρου. Ο Κάρολος όμως δεν επέλεξε τη Ρώμη, αλλά το Άαχεν ως έδρα του. Εκεί ανήγειρε ένα ανάκτορο, το παρεκκλήσιο του οποίου διακοσμήθηκε με έργα τέχνης από τη Ραβέννα και την υπόλοιπη Ιταλία.

Η στέψη του Καρόλου είχε ως αποτέλεσμα να συνυπάρχουν αντιμέτωπες από το 800 και εξής δυο αυτοκρατορίες, μία ανατολική και μία δυτική. Γι' αυτό το λόγο η στέψη θεωρήθηκε από τους Βυζαντινούς ως σκάνδαλο και σφετερισμός των νομίμων και αποκλειστικών δικαιωμάτων τους στη ρωμαϊκή κληρονομιά και κυρίως του δικαιώματος χρήσης του όρου βασιλεύς των Ρωμαίων. Η διάσταση μεταξύ Ανατολής και Δύσης επεκτάθηκε τώρα και στην πολιτική σφαίρα. Η οικουμένη διασπάστηκε γλωσσικά, πολιτικά και θρησκευτικά σε δύο αντίπαλους κόσμους.

Οι Βυζαντινοί ανέμεναν ότι ο Κάρολος θα επιχειρούσε να υποτάξει την Ανατολική Αυτοκρατορία. Ο τελευταίος όμως επιδίωξε και πέτυχε το συμβιβασμό με το βυζαντινό αυτοκρά-

Η διαίρεση του Φραγκικού Κράτους βάσει της Συνθήκης του Βεργιέν (843).

τορα ύστερα από δύσκολες και μακρές διαπραγματεύσεις.

δ. Η διάσπαση της Αυτοκρατορίας του Καρόλου

Η δυναστεία των Καρολιδών συνένωσε το μεγαλύτερο μέρος του χριστιανικού κόσμου της Δ. Ευρώπης (Γαλατία, Γερμανία και Ιταλία). Η διοικητική ενότητα του ετερογενούς αυτού κράτους άρχισε όμως να κλονίζεται, όταν εξέλιπε η επιβλητική προσωπικότητα του Μεγάλου Καρόλου.

Ο διάδοχος του τελευταίου, Λουδοβίκος ο Ευσεβής, διέπραξε λάθη που έπληξαν σοβαρά

το κύρος της αυτοκρατορικής εξουσίας. Μετά το θάνατό του, το 840, οι τρεις γιοι του (Λουδοβίκος, Κάρολος Φαλακρός και Λοθάριος) διένειμαν, με τη συνθήκη του Βερντέν (843), την κληρονομιά του. Ο πρώτος έλαβε τα εδάφη ανατολικά του Ρήνου, ο δεύτερος περιοχές της σημερινής Γαλλίας και ο τρίτος μια ζώνη που εκτεινόταν από το σημερινό Βέλγιο μέχρι την κεντρική Ιταλία.

Οι τρεις αυτές εδαφικές ενότητες επρόκειτο να αποτελέσουν τη βάση σχηματισμού τριών από τα μεγαλύτερα κράτη της σύγχρονης Ευρώπης, της Γερμανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας.

Ερωτήσεις

- 1. Πώς είδαν οι Δυτικοί και πώς οι Βυζαντινοί την αυτοκρατορική στέψη του Καρόλου; Να λάβετε υπόψη σας το περιεχόμενο του κεφαλαίου και τα δυο παραθέματα .*
- 2. Σχολιάστε τη στάση του Καρλομάγνου απέναντι στο Βυζάντιο μετά τη στέψη του.*
- 3. Ο χρονογράφος Θεοφάνης αναφέρει ότι σχεδιαζόταν γάμος μεταξύ Ειρήνης και Καρόλου, ώστε να συνενωθούν οι δύο αυτοκρατορίες. Ανεξάρτητα από το βαθμό αξιοπιστίας της πληροφορίας αυτής, ποια προβλήματα νομίζετε ότι θα προκαλούσε αυτή η επιλογή;*